

ALLEENSTAANDEN MET OF ZONDER KINDEREN

1. Algemeen

1.1 Enkele cijfers

Vandaag de dag gaan koppels sneller over tot scheiden dan enkele decennia geleden. Naast de impact op emotioneel vlak, impliceert dit ook gevolgen op financieel vlak. De gezinsbond deed recent een studie over de financiële gevolgen van een scheiding. Daarin wordt besloten dat 36.9% van alle eenoudergezinnen tegen een armoederisico aankijkt.¹

Wanneer we inkomenscijfers van naderbij beschouwen, is echter een duidelijk genderverschil merkbaar. Terwijl de mediaan van het inkomen van mannen stijgt met 5%, daalt het van de vrouwen met 18.8%.²

Eenoudergezinnen en alleenstaanden zijn groepen die oververtegenwoordigd zijn in de schuldhulpverlening. Cijfers van het Vlaams Centrum Schuldbemiddeling van 2009 geven aan dat 45% alleenstaanden en 17% eenoudergezinnen deel maken van de schuldhulpverleningsdossiers in Vlaanderen. Dit tegenover respectievelijk 30% en 12% in Vlaanderen.³

Toch mogen we niet stellen dat alleenstaanden met of zonder kinderen per definitie met financiële problemen kampen. Zij zijn wel een kwetsbare groep wanneer het gaat om overmatige schuldenlast. Enerzijds zijn zij op zichzelf aangewezen om alle kosten te dragen, anderzijds dienen zij bij problemen alleen zien te komen tot afbetaling.

1.2 Alleenstaanden vs. eenoudergezinnen

Alleenstaanden en eenoudergezinnen hebben een aantal gemeenschappelijke risicofactoren om met een negatieve financiële situatie te kampen te krijgen, namelijk het leven van één inkomen. Ook de maatschappelijke uitsluiting van alleenstaanden (met of zonder kinderen) is sterk aanwezig in onze samenleving door de focus op gezinnen met een gemiddeld inkomen. Veel sociale vrijetijdsactiviteiten gaan daarenboven gepaard met kosten: hobby's van kinderen, uitgaan, tickets voor cultuuruitstappen, veel sociale gebeurtenissen gaan gepaard met 'iets drinken', goedkopere supermarkten zijn gericht op gezins aankopen,...

Toch geven schuldhulpverleners aan dat deze groepen voor een groot stuk te onderscheiden zijn. De situatie met kinderen is in meerdere opzichten niet te vergelijken met die zonder. Om deze reden maken we in onderstaand overzicht een opdeling.

1.3 Eenoudergezinnen

¹ Tijdschrift voor welzijnswerk (juli 2011).35, 317.

² Mortelmans, D. (2008). De financiële gevolgen van een echtscheiding en hoe vrouwen daarmee omgaan. Universiteit Antwerpen.

³ Vlaams Centrum Schuldbemiddeling (2010). Federaal memorandum 2010-2011. Raadpleegbaar via www.centrumschuldbemiddeling.be.

Eenoudergezinnen worden hier beschouwd als wanneer één persoon alleen woont en verantwoordelijkheid draagt voor één of meerdere kinderen. Dit kan zijn onder de vorm van co-ouderschap of volledig hoederecht. Een alimentatieverplichting opnemen wordt ook als verantwoordelijkheid voor kinderen beschouwd.

De eenoudergezinnen die zich melden bij de schuldhulpverlening moeten dikwijls rond komen met een zeer beperkt budget. Bovendien staan zij alleen in voor de opvoeding van hun kinderen. Onderzoek wijst uit dat 9 op de 10 gezinnen met een laag inkomen zelf instaan voor de opvoeding van hun kinderen om de kosten van crèches of onthaalmoeders te vermijden.⁴ De stuurgroepleden gaven vanuit hun ervaring aan dat de hoge kosten voor opvang, gecombineerd met de lage minimumlonen, tot gevolg hebben dat het soms meer 'comfortabel' leven is in werkloosheid gezien de hoge levensduurte. Om de werkloosheidsval tegen te gaan zijn structurele maatregelen nodig die het minimumloon optrekken zodat het de moeite loont om te gaan werken en de crèche te betalen. Bovendien zorgen enorm complexe en trage administratieve procedures ervoor dat sommige alleenstaanden er niet toe komen om hun rechten op tegemoetkomingen te kennen en uit te putten.

Eenoudergezinnen kunnen het financieel minder breed hebben, de zorg voor de kinderen mag niet in het gedrang komen. De opvatting dat gebrek aan geld de opvoeding van het kind niet in de weg mag staan primeert in veel gevallen. Zij besteden dan ook vaak geld aan goede producten voor de kinderen zoals degelijk/populair schoolmateriaal en zakgeld.⁵

Schuldhulpverleners geven aan dat in deze gezinnen soms een vorm van compensatiegedrag van de ouders tegenover de kinderen ontstaat. Wanneer er schulden zijn, zullen ouders dit zo weinig mogelijk laten doorschijnen bij de kinderen en bij de omgeving 'via' de kinderen. Het is eigen aan de maatschappij dat wie niet mee is met de nieuwste snufjes, dikwijls uit de boot valt. In schuldhulpverleningsdossiers is het echter vaak zo dat alleenstaande ouders te weinig inkomen hebben om nog zakgeld voor de kinderen te kunnen voorzien. Dit zorgt voor heel wat frustraties bij de cliënten en hulpverleners.

Alleenstaande vrouwen met kinderen zouden het meest voorkomen binnen de groep eenoudergezinnen in schuldhulpverlening.⁶ Hulpverleners merken op dat vrouwen zonder inkomen uit arbeid soms nood hebben aan positieve stimulansen om te gaan werken. Sommigen onder hen hebben niet veel werkervaring, staan administratief zeer zwak en leven bovendien in bijzonder slechte woonomstandigheden.

Wanneer het om alleenstaande mannen met een schuldenproblematiek gaat, merkte de stuurgroep op dat zij vaak met alimentatieproblemen kampen.

1.4 Alleenstaanden

Uit een beleidsdossier van het Steunpunt Algemeen Welzijnswerk kunnen we afleiden dat de groep alleenstaande mannen in de hulpverlening groter is dan het aandeel alleenstaande

⁴OIVO (2010). Arme gezinnen worden twee keer gestraft.

⁵OIVO (2010). Arme gezinnen worden twee keer gestraft.

⁶Steunpunt Algemeen Welzijnswerk (2008). Beleidsdossier: Jongvolwassenen tussen wal en schip.

vrouwen (39% t.o.v. 17%) terwijl het bij de alleenstaanden met kinderen om meer moeders dan vaders zou gaan.⁷

Uit het rapport van het Vlaams Centrum Schuldbemiddeling blijkt hiernaast dat 43% van het cliënteel achter de meeste dossiers schuldhulpverlening een alleenwonende is.⁸ De stuurgroepleden bevestigden deze zichtbaarheid in hun werkveld. Bovendien gaven zij aan dat alleenstaande mannen het in veel gevallen moeilijk hebben om budgetvriendelijk te leven. Zij beschikken bv. niet over de vereiste kook- en winkelvaardigheden.

Doelstellingen

- Alleenstaande ouders in schuldbemiddeling gericht en concreet informeren over hun rechten.
- Voldoende structurele maatregelen om op terug te vallen als alleenstaande met of zonder kinderen.
- De nodige vaardigheden, inzichten en creativiteit bijbrengen aan alleenstaanden om met een beperkt(er) inkomen rond te komen.
- Kinderen van alleenstaande ouders onder de aandacht brengen opdat zij in geen geval te lijden hebben onder de schuldsituatie.

Strategieën en acties

- Gerichte en concrete info ontwikkelen via verschillende kanalen om budgetvriendelijk te leren leven (aankopen doen, koken, e.d.), om de rechten uit te putten die voorhanden zijn, om de doelgroep wegwijs te maken in diensten die hen kunnen ondersteunen.
- Verschillende plaatsen creëren voor alleenstaande ouders om vaardigheden aan te leren die nodig zijn om zelfstandig hun leven in handen te nemen in de consumptiemaatschappij.
- Empowermentgericht werken met deze doelgroep in de hulpverlening een must maken in elke instelling voor schuldbemiddeling.
- Structurele maatregelen zijn nodig om bijvoorbeeld de kosten voor kinderopvang te kunnen combineren met een werksituatie.
- Structurele maatregelen voorzien die administratieve vereenvoudiging bewerkstellingen zodat de rompslomp en de lange tijd om bepaalde rechten aan te vragen enorm gereduceerd wordt.
- In alle acties die ontwikkeld worden voor de ouders, rekening houden met de mogelijkheid om kinderopvang te voorzien.
- Hulpverleners sensibiliseren tot het systematisch informeren van alle tegemoetkomingen waar alleenstaanden recht op hebben.

⁷Steunpunt Algemeen Welzijnswerk (2008). Beleidsdossier: Jongvolwassenen tussen wal en schip.

⁸Vlaams Centrum Schuldbemiddeling (2010). Onderzoeksrapport. Resultaten van de basisregistratie en de uitgebreide registratie. uitgevoerd bij de erkende instellingen schuldbemiddeling in Vlaanderen 2007-2009.